

KAPITEL 15 / CHAPTER 15 ¹⁵
**CURRENT STATE OF LEGISLATION IN THE FIELD OF PLANT
PROTECTION AND QUARANTINE IN UKRAINE**

DOI: 10.30890/2709-2313.2023-22-01-027

Вступ

В наступний час пріоритетними напрямками досліджень у сфері захисту і карантину рослин є: екологічно орієнтовані технології захисту рослин від шкідливих організмів; моніторинг та охорона біорізноманіття агроценозів, урбоценозів і лісових насаджень; стійкість рослин до біотичних та абіотичних факторів.

На законодавчому рівні рослинний світ визнано самостійним природним об'єктом, що підлягає правовій охороні. Охорона рослинного світу – загальнопланетарна глобальна проблема для всього людства. У період науково-технічного прогресу, різних форм господарювання вплив людини на природні ресурси в цілому, у тому числі й рослинний світ, набув незворотних глобальних проблем.

Основними вимогами щодо захисту рослин є:

- додержання технології вирощування рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту;

- екологічне та економічне обґрунтування доцільності захисту рослин від шкідливих організмів;

- обов'язковість здійснення заходів щодо захисту рослин підприємствами, установами, організаціями усіх форм власності та громадянами, діяльність яких пов'язана з користуванням землею, лісом, водними об'єктами, вирощуванням рослин сільськогосподарського та іншого призначення, багаторічних і лісових насаджень, дерев, чагарників, рослинності закритого ґрунту, а також реалізацією, переробкою, зберіганням і використанням рослин та продукції рослинного походження.

15.1. Законодавство України про захист рослин

Законодавство України про захист рослин складається з Конституції

¹⁵*Authors: Garmash Svitlana Mykolaevna*

України, законів про захист і карантин рослин, Митного кодексу України, законів України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», «Про пестициди і агрохімікати», «Про насіння і садивний матеріал», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», міжнародних договорів України та інших нормативно-правових актів.

Згідно з законом «Про захист рослин» особливий режим захисту рослин вводить на території населеного пункту, району, області, декількох областей у разі масового розвитку і поширення особливо небезпечних шкідливих організмів і потреби в додаткових заходах та ресурсах щодо їх локалізації і ліквідації.

Порушення законодавства про захист рослин тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно–правову або кримінальну відповідальність згідно із законом.

Згідно з Законом України «Про карантин рослин» належний рівень фітосанітарного захисту визначається на підставі: підтвердженої наявності регульованих шкідливих організмів в Україні; визначення рівня ризику, прийняттого для сусідніх країн та заінтересованих партнерів; міжнародних стандартів, інструкцій та рекомендацій; мінімізації негативного впливу фітосанітарних заходів.

Прикордонний пункт карантину рослин облаштовується у пункті пропуску на державному кордоні України. Фітосанітарний контроль вантажів з об'єктами регулювання, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту), здійснюється державними фітосанітарними інспекторами у визначених пунктах карантину рослин у пунктах пропуску на державному кордоні України.

15.2. Новий проект Закону України про захист рослин

Законопроект передбачає консолідацію в єдиний закон трьох законів "Про захист рослин", "Про карантин рослин" і частини "Про пестициди та агрохімікати", яка стосується поводження із засобами захисту рослин, окрім державної реєстрації та поводження з відходами.

Проект Закону України підготовлено із залученням експертів проектів міжнародної технічної допомоги Європейського Союзу. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським

Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами Україна має наблизити своє законодавство про санітарні та фітосанітарні заходи до законодавства ЄС.

Цей Закон визначає правові та організаційні засади здійснення заходів щодо забезпечення належного рівня фітосанітарного захисту, обмеження та запобігання поширенню шкідливих організмів, стале та безпечно застосування засобів захисту рослин, а також державного контролю та інших офіційних заходів з метою перевірки дотримання законодавства про захист рослин.

Проект Закону розроблено з метою системного та комплексного перегляду державного регулювання та здійснення державного контролю та інших заходів у зазначених сферах; виконання міжнародних зобов'язань України відповідно до Угоди про асоціацію; створення в Україні однакового із ЄС режиму державного регулювання у сфері захисту рослин, сфері обігу і застосування засобів захисту рослин, а також здійснення державного контролю та інших офіційних заходів у зазначених сферах за рахунок імплементації у законодавство України відповідних актів ЄС.

Проектом Закону передбачено запровадження єдиної процедури – інспектування, у ході якого передбачається відбір зразків.

Закон впроваджує європейську модель навчання осіб, відповідальних за обіг і застосування засобів захисту рослин, безпечному поводженню з ними.

Документом визначено порядок застосування засобів захисту рослин (ЗЗР), зокрема особливості їх внесення з безпілотних літальних апаратів (дронів). Встановлюються вимоги до періодичного техогляду обладнання, що використовується для застосування ЗЗР.

Встановлюються вимоги сповіщати про застосування ЗЗР не менше ніж за 48 годин до початку відповідних робіт у межах території, що становить 8 км від зовнішнього периметра ділянки, на якій застосовуються пестициди.

У документі викладено вимоги до ведення обліку та подання звітності щодо ЗЗР, а також вимог до їхнього зберігання та реалізації.

Законом запроваджується поняття "паспорт рослини", видача якого забезпечить простежуваність та усуне необхідність отримання карантинного сертифіката, впроваджується система державної реєстрації у сфері захисту рослин, яка передбачає створення та функціонування низки реєстрів тощо.

Частина функцій держави передається приватним особам, уповноваженим на здійснення такої діяльності.

Крім того, запроваджується новий документ – дозвіл для ввезення (пересилання) на митну територію України регульованих шкідливих організмів

та окремих видів рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів, призначених для державного випробування, наукових або освітніх цілей, апробації, сортового добору або розмноження.

15.3. Міжнародне співробітництво у сфері захисту рослин

Згідно з законопроектом Міжнародне співробітництво у сфері захисту рослин передбачає участь України у міжнародному співробітництві у сфері захисту рослин у порядку, встановленому законодавством України, шляхом:

- участі у роботі відповідних міжнародних організацій;
- укладання міжнародних угод, включаючи двосторонні угоди про взаємне визнання фітосанітарних заходів;
- удосконалення законодавства про захист рослин з урахуванням найкращого міжнародного досвіду;
- проведення спільних наукових досліджень;
- розроблення і реалізації міжнародних програм із захисту рослин;
- здійснення взаємного обміну інформацією у сфері захисту рослин, вивчення міжнародного досвіду;
- проведення та участі у міжнародних конференціях, конгресах, симпозіумах, виставках тощо;
- адаптації законодавства про захист рослин з відповідним законодавством Європейського Союзу.

15.4. Регулювання у сфері поводження з пестицидами і агрохімікатами

Згідно з Законом «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання у сфері поводження з пестицидами і агрохімікатами» до компетенції центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, належить:

- затвердження методичних вказівок визначення вмісту залишкових кількостей пестицидів у воді, ґрунті та сільськогосподарській продукції;
- затвердження плану державних випробувань і наукових досліджень пестицидів і агрохімікатів, а також забезпечення відкритого і безоплатного доступу до нього на своєму офіційному веб-сайті;

- уповноваження підприємств, установ, організацій на здійснення державних випробувань з метою біологічної, екологічної та токсиколого-гігієнічної оцінки для цілей державної реєстрації пестицидів і агрохімікатів;
- здійснення державної реєстрації пестицидів і агрохімікатів;
- ведення Державного реєстру;
- видача дозволу на ввезення на митну територію України незареєстрованих пестицидів і агрохімікатів, що використовуються для державних випробувань та наукових досліджень, а також обробленого ними насіннєвого (посадкового) матеріалу;
- проведення в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, еколого-експертної оцінки матеріалів, поданих для реєстрації пестицидів і агрохімікатів;
- здійснення інших повноважень, передбачених цим Законом.

У листопаді 2022 року на сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів опубліковано повідомлення про оприлюднення проекту Закону України «Про розміщення на ринку засобів захисту рослин і агрохімікатів».

Проект закону розроблено на виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України 2021 року «Про заходи щодо підвищення рівня хімічної безпеки на території України» з метою вдосконалення державного регулювання у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Цей Закон регулює правові відносини, пов'язані з схваленням діючих речовин засобів захисту рослин, антидотів і синергістів, державною реєстрацією, виробництвом, торгівлею та безпечним для здоров'я людини і навколишнього природного середовища застосуванням засобів захисту рослин і агрохімікатів, встановленням вимог до ад'ютантів та коформулянтів, визначає права і обов'язки підприємств, установ, організацій та фізичних осіб.

Закон містить 10 розділів та 29 статей.

Наприклад, у розділі IV (стаття 10) представлено порядок Державної реєстрації засобів захисту рослин і агрохімікатів, якої підлягають препаративні форми засобів захисту рослин і агрохімікатів.

Державна реєстрація засобів захисту рослин і агрохімікатів здійснюється в електронній формі на підставі заяви, поданої до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища в електронній та паперовій формі за умови наявності:

- позитивних результатів випробувань та матеріалів досліджень;
- науково підтвердженої біологічної ефективності;

- затверджених медико-санітарних нормативів безпечного застосування;
- позитивної еколого-експертної оцінки матеріалів, поданих для реєстрації засобів захисту рослин і агрохімікатів;
- розроблених методик визначення залишкових кількостей засобів захисту рослин у сільськогосподарській продукції, кормах, харчових продуктах, ґрунті, воді, повітрі;
- схвалення діючої речовини (речовин) засобу захисту рослин, антидотів та синергістів, які входять до його складу.

У Законі України Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією показано, що до основних джерел хімічної безпеки відносяться накопичення небезпечних хімічних речовин, а також не придатних та заборонених до використання пестицидів та агрохімікатів.

15.5. Значення для України впровадження нового Закону «Про захист рослин»

Прийняття проекту Закону дозволить:

- вдосконалити нормативно-правове регулювання у сфері захисту рослин, усунути застарілі та дублюючі норми у законах України «Про карантин рослин», «Про захист рослин» і «Про пестициди та агрохімікати» (в частині, яка стосується вимог до обігу засобів захисту рослин) та використати один комплексний закон;
- гармонізувати українське законодавство із законодавством Європейського союзу у сфері захисту рослин та виконати вимоги Угоди про асоціацію, яка передбачає необхідність наближення законодавства України у сфері санітарних та фітосанітарних заходів до законодавства Європейського союзу;
- створити прозорі правила ведення бізнесу, а також правила здійснення державного контролю та інших офіційних заходів;
- посилити державний контроль за обігом та використанням засобів захисту рослин;
- посилити захист і охорону території України від занесення регульованих шкідливих організмів;
- вдосконалити систему лабораторних потужностей відповідно до підходів ЄС;
- зменшити негативний вплив засобів захисту рослин на людей, тварин та навколишнє середовище, у тому числі від їх незаконного обігу;

- мінімізувати втрати і ризики виробників сільськогосподарських товарів, експортерів продуктів рослинного походження;
- стимулювати перехід до застосування нових технологій у сільському господарстві, що здатне зменшити та мінімізувати негативний вплив засобів захисту рослин на довкілля;
- досягти високого ступеня ідентичності законодавства України із законодавством ЄС у сфері захисту рослин, що спростить вихід української продукції на зовнішні ринки.

Висновки

Прийняття нових законів у сфері захисту рослин та розміщення ринку засобів захисту рослин і агрохімікатів сприяє комплексному вдосконаленню законодавства України у сфері захисту рослин на основі вимог законодавства ЄС; вдосконаленню державного регулювання у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Використання «паспорту рослини» забезпечить простежуваність і усуне необхідність отримання карантинного сертифіката.